

ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ

РИШКОВА Олена Валеріївна

УДК 347.78 (477)

**ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ**

**Спеціальність 12.00.03 - цивільне право і цивільний процес;
сімейне право; міжнародне приватне право**

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2007

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному університеті внутрішніх справ МВС України.

Науковий керівник кандидат юридичних наук, доцент
СЛІПЧЕНКО Святослав Олександрович,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін,
Харківський національний університет внутрішніх
справ

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
академік Академії правових наук України
ЛУЦЬ Володимир Васильович,
завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін,
Академія муніципального управління
Міністерства освіти та науки України

кандидат юридичних наук
ЖЕКОВ Володимир Іванович, суддя,
Одеський апеляційний господарський суд

Провідна установа Національна юридична академія України
імені Ярослава Мудрого (м. Харків)

Захист відбудеться “23” лютого 2007 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.03 Одеської національної юридичної академії за адресою: 65009, м. Одеса, Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Одеської національної юридичної академії за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Піонерська, 2.

Автореферат розісланий “22” січня 2007 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Музиченко П.П.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Одним із головних показників цивілізованості суспільства у всі часи був і залишається рівень його уваги до розвитку науки, культури і техніки. Від того, наскільки є значним інтелектуальний потенціал суспільства і яким є ступінь його культурного розвитку, залежить, у підсумку, вирішення економічних проблем, які постають перед ним. В останні роки технологічно та економічно розвинуті країни світу в основу своєї економічної (а в деяких випадках і політичної) стратегії на перші позиції ставлять науку та її результати.

Є очевидним той факт, що нині ефективність економіки, науково-технічний рівень виробництва, соціально-економічний прогрес у цілому, нарешті, добробут суспільства значною мірою залежать від рівня утворення й обсягу накопичених суспільством знань, від рівня й ефективності творчої діяльності у цьому суспільстві. Не буде перебільшенням стверджувати, що однією з наймогутніших рушійних сил розвитку цивілізації є творча діяльність фізичних осіб.

Ефективність будь-якого права зумовлюється його реальністю, тобто можливістю ним скористатися. У свою чергу реальність прав, у тому числі і прав інтелектуальної власності, забезпечується правовою охороною, можливістю їх захисту. Чим більш ефективним і надійним є захист суб'єктивного права, тим більшою є його реальність і віра у нього.

Охорона права інтелектуальної власності в Україні здійснюється Цивільним кодексом України (далі – ЦК України), Кримінальним, Митним кодексами, Кодексом про адміністративні правопорушення та низкою спеціальних законодавчих актів, у т.ч. різноманітними підзаконними актами. І все ж таки стан охорони та захисту прав інтелектуальної власності в Україні не можна визнати задовільним. Кількість правопорушень у сфері інтелектуальної власності поки що не зменшується.

Разом з тим, питання захисту прав інтелектуальної власності ще не зайняли належне місце у планах науково-дослідної роботи наукових установ і навчальних закладів. Хоча проблеми прав інтелектуальної власності досліджувалися багатьма як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями: Ч.Н. Азімовим, І.А. Безклубим, М.М. Богуславським, Ю.Л. Бошицьким, О.В. Дзерою, А.С. Довгертом, Р.В. Дробов'язко, В.А. Калятіним, О.В. Кохановською, Ю.В. Носіком, О.М. Пастуховим, О.А. Підпригорою, О.О. Підпригорою, О.П. Сергєєвим, Є.О. Харитоновим, Р.Б. Шишкою, О.О. Штефан, М.Й. Штефаном, але поки що в Україні відчувається недостатність спеціальних монографічних праць, присвячених проблемам

захисту прав інтелектуальної власності, хоча цих питань, в тому чи іншому аспекті, торкалися різні автори. Проте опубліковані наукові статі, присвячені питанням захисту прав інтелектуальної власності, не створюють цілісної уяви про стан захисту прав інтелектуальної власності. Разом із тим, навіть на такому рівні належним чином не були досліджені засади цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності за новим Цивільним кодексом України.

Водночас питання захисту прав інтелектуальної власності не можна розглядати лише як науково-теоретичне. Передусім, воно має значення для правозастосовної практики, законотворчої діяльності, а отже для навчального процесу. Спірні питання захисту прав інтелектуальної власності мають загально-правове значення, тобто міжгалузеве. Усі наведені обставини зумовлюють актуальність цього дослідження.

Крім того, доцільність дослідження зазначеної проблематики зумовлена також відсутністю узагальнення практичної діяльності правоохоронних органів, котрі все більше уваги приділяють питанням захисту прав інтелектуальної власності.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до комплексної цільової програми №0186.0.070867 “Правові проблеми здійснення майнових і особистих немайнових прав в умовах ринкової економіки”, Головних напрямків наукових досліджень Національного університету внутрішніх справ МВС України на 2000–2006 рр. та планів науково-дослідної роботи кафедри цивільно-правових дисциплін Харківського Національного університету внутрішніх справ МВС України.

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є визначення системи та стану правового забезпечення захисту прав інтелектуальної власності, виявлення окремих суперечливих положень та прогалин у сучасному цивільному законодавстві України і на підґрунті їх наукового аналізу формулювання деяких понять і категорій права інтелектуальної власності, одержання науково обґрунтованих і достовірних результатів та рекомендацій стосовно форм, способів, порядку захисту прав інтелектуальної власності, підготовка науково обґрунтованих пропозицій щодо удосконалення національного законодавства у цій галузі.

Для досягнення зазначеної мети у дослідженні ставилися та вирішувалися такі задачі: визначення соціально-економічної ролі, значення та змісту прав інтелектуальної власності; виявлення особливостей здійснення прав інтелектуальної власності; визначення об'єктів захисту прав інтелектуальної власності; визначення поняття порушення прав інтелектуальної власності та визначення його складу; розгляд існуючого механізму захисту прав суб'єкта

прав інтелектуальної власності з погляду на його відповідність світовій практиці та вироблення конкретних рекомендацій щодо розвитку та удосконалення вітчизняного законодавства.

Об'єктом дослідження є цивільні правовідносини, що виникають при порушенні прав інтелектуальної власності.

Предметом дослідження є вітчизняні та зарубіжні наукові розробки, ідеї та концепції захисту прав інтелектуальної власності, система чинних в Україні законодавчих та інших нормативних актів з питань регулювання відносин у сфері здійснення прав інтелектуальної власності та їх захисту, а також відповідні зарубіжні акти законодавства.

Методи дослідження впливають з вимог комплексного та об'єктивного аналізу явищ суспільного життя та міждисциплінарного підходу до поставлених задач. Дослідження здійснено на основі формально-логічного, порівняльно-правового, історико-правового, формально-догматичного методів та суто юридичних прийомів та методів як окремо, так і в комплексі та різних поєднаннях.

За допомогою формально-логічного методу опрацьовано положення нормативно-правових актів у сфері прав інтелектуальної власності, які регулюють питання захисту права інтелектуальної власності. На основі порівняльно-правового методу здійснено порівняння положень законодавств України, Німеччини, Франції та інших країн, що дозволяє визначити поняття права інтелектуальної власності, виокремити не тільки спільне, але й відмінне в регулюванні питань цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності, виявити прогалини в цивільному законодавстві України, вирішити питання про запозичення кращого досвіду. Історико-правовий метод використовувався для вивчення становлення та розвитку механізму цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності. За допомогою формально-догматичного методу проведено тлумачення відповідних цивільно-правових норм та окремих понять та категорій, що стосуються предмета дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у новому висвітленні проблем захисту прав інтелектуальної власності і підтверджується рядом розроблених і сформульованих в дисертації положень:

у перше:

- у загальному контексті дослідження проблем захисту прав інтелектуальної власності крім “класичних” об'єктів права інтелектуальної власності, приділено увагу проблемам, пов'язаним зі створенням “сучасних” об'єктів права інтелектуальної власності, комп'ютерних програм, біотехнологій, веб-сайтів. Досліджено створення та поширення об'єктів за

допомогою цифрових систем поширення, нових засобів зв'язку, домашніх аудіо- та відеозаписів, електронної торгівлі;

- у загальному контексті дослідження проблем захисту прав інтелектуальної власності на підставі аналізу проблем співвідношення доменних імен в Інтернеті, товарних знаків та об'єктів авторського права, зроблено висновок про те, що доменне ім'я як засіб індивідуалізації віртуального середовища має відповідати системі комерційних найменувань та торговельних знаків. Система реєстрації комерційних найменувань та торговельних знаків повинна мати пріоритет перед реєстрацією доменних імен;

- обґрунтований висновок, що чинне законодавство України про інтелектуальну власність не містить поняття порушення права інтелектуальної власності у зв'язку з чим пропонується авторське формулювання доповнень до ст. 431 ЦК України:

“Порушенням прав інтелектуальної власності є будь-яке завдання моральної (немайнової) і (або) майнової шкоди суб'єкту (носію, володільцю, власнику) цього права протиправними діями, де протиправними вважаються дії, вчинені без дозволу уповноваженої особи або всупереч закону.

Посягання є одним із видів порушення прав інтелектуальної власності і являє собою підготовку, замах на вчинення цивільного правопорушення. Якщо зазначене посягання не завдало моральної і (або) майнової шкоди, то воно не визнається порушенням прав інтелектуальної власності”;

- зроблено висновок, що цивільно-правовий механізм захисту прав інтелектуальної власності в сучасних умовах не здатен повною мірою забезпечити її захист. Компенсаційний принцип стосовно прав інтелектуальної власності має бути замінено на кратний, згідно з яким розмір майнової відповідальності збільшується у два і більше разів в залежності від розміру завданих збитків та інших обставин за принципом: чим більші збитки (шкода), тим суворішою є відповідальність;

набули подальшого розвитку та аргументування:

- висновок, що право на захист порушених прав інтелектуальної власності мають не тільки творці, але й інші особи, за якими закон визнає право на використання об'єкта інтелектуальної власності, що належить іншій особі. У таких випадках вони виступають як самостійні суб'єкти права на захист.

Це обґрунтовується тим, що коло суб'єктів на захист права інтелектуальної власності є значно ширшим за коло суб'єктів права інтелектуальної власності. Крім суб'єктів права інтелектуальної власності, право на захист мають також спадкоємці та інші фізичні та юридичні особи, яким закон надає право на захист недоторканності літературних, художніх та

інших творів; особи, які використовують об'єкти права інтелектуальної власності у порядку “вільного використання”; особи, які мають право попереднього використання; особи, які почали використовувати об'єкти прав інтелектуальної власності, строки охорони на які сплили та ін.;

- в загальному контексті дослідження захисту прав інтелектуальної власності була аргументована теза про те, що поняття “честь”, “гідність” не можуть застосовуватись до юридичних осіб. Визначено, що, ділова репутація – це сукупність якостей і оцінок, з якими їх носій асоціюється в очах своїх контрагентів, клієнтів, споживачів, колег по роботі, прихильників, виборців і персоніфікується серед інших суб'єктів у цій сфері. Під діловою репутацією необхідно розуміти і ті асоціації, які викликає діяльність суб'єктів права інтелектуальної діяльності у широкої громадськості, в інших осіб у державі та за її межами;

- положення, що в Україні існує декілька рівнів правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності: право ЄС, міжнародно-правовий та національний рівні. Право ЄС, як автономна правова система, складається переважно з директив та регламентів. Міжнародно-правовий рівень вміщує в себе міжнародні конвенції, національний – конституційні та звичайні закони, підзаконні нормативні акти;

- положення про те, що відсутність визначення поняття інтелектуальної діяльності є істотним недоліком в системі захисту права інтелектуальної власності, оскільки через це ускладнюється визначення об'єкта правопорушення у цій галузі;

- ідея щодо необхідності розробки Кодексу про права інтелектуальної власності для регулювання тих суспільних відносин, що виникають в процесі створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, зокрема, з норм управлінського та процедурного характеру.

Кодекс про права інтелектуальної власності має бути додатковим до ЦК України законодавчим актом, що має регулювати питання прав інтелектуальної власності, не врегульовані ЦК України.

Основним принципом цього Кодексу повинно стати його гуманістичне спрямування. Результати інтелектуальної, творчої діяльності – інтелектуальна власність – має створюватися лише в інтересах людини, суспільства і всього людства. Результати творчої діяльності, які можуть завдавати шкоди людині, навколишньому середовищу є суспільно небезпечними, мають бути категорично заборонені.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони поглиблюють наукові та практичні знання про цивільно-правовий захист прав інтелектуальної власності. Одержані результати можуть бути використані в

нормотворчій практиці, для створення найбільш ефективного регулювання захисту прав інтелектуальної власності.

Отриманий теоретичний доробок може служити основою для подальших теоретичних та прикладних досліджень з проблем здійснення цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності. Результати дослідження можуть бути також використані при написанні наукових праць, навчальних посібників та методичних рекомендацій для удосконалення підготовки юристів, які працюють у сфері інтелектуальної власності.

Апробація результатів дисертації. Дисертація підготовлена на кафедрі цивільно-правових дисциплін Харківського національного університету внутрішніх справ, де неодноразово проводилося її обговорення. Основні наукові висновки пройшли апробацію за участі автора у круглому столі “Охоронюваний законом інтерес в цивільному праві та процесі” (м. Харків, грудень 2005 р.) та IV Міжнародній науково-методичній конференції “Римське право і сучасність” (м. Одеса, 19–20 травня 2006 р.)

Отримані автором результати використовувалися в лекціях, на практичних та семінарських заняттях, проведених у Кримському економічному інституті Київського національного економічного університету ім. В. Гетьмана.

Публікації. Основні теоретичні положення і висновки дисертаційного дослідження відображені у 5 наукових статтях, надрукованих у збірниках, що входять до переліку наукових фахових видань, затверджених ВАК України.

Структура дисертації зумовлена її цілями, завданнями та предметом дослідження і включає вступ, 3 розділи, що містять 7 підрозділів, висновки, список використаних джерел у кількості 270. Загальний обсяг роботи становить 201 сторінку. Текст дисертації – 178 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертаційного дослідження, надається характеристика об’єкта, предмета, методологічних засад дослідження, визначаються мета, завдання дослідження, науково-теоретична основа, формулюється наукова новизна та основні положення, які виносяться на захист, висвітлюються практичне значення та апробація результатів дослідження, зазначаються публікації за темою дисертації.

Розділ 1 “Огляд літератури та загальні положення чинного законодавства за темою дослідження” складається з двох підрозділів, присвячених огляду наукових розробок з питань врегулювання відносин у сфері інтелектуальної власності та дослідженню законодавства України у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності.

У підрозділі 1.1. “Огляд літератури та вибір напрямків дослідження”

встановлено, що тенденції розвитку науки, культури, техніки, виробництва свідчать про істотне зростання ролі і значення інтелектуальної, творчої діяльності для соціально-економічного розвитку України. Вид суспільно-корисної діяльності набуває все більшого пріоритету, що, у свою чергу, потребує відповідного правового забезпечення, яке у сучасних умовах України поки що не здатне забезпечити належний рівень розвитку творчості та захисту прав суб'єктів.

Об'єктивне право не на кожний результат інтелектуальної, творчої діяльності визнає право суб'єктивне. Від цього залежать цивільно-правова охорона та захист певних відносин. Проблема таких результатів науково-технічної творчості полягає в тому, що серед них можуть бути досить цінні, але вони фактично позбавлені правової охорони і захисту. Суспільство зазнає значних втрат, оскільки зазначені об'єкти не підлягають і цивільно-правовому захистові.

Деякі аспекти правового регулювання відносин, які виникають у зв'язку з реалізацією прав інтелектуальної власності, розглядалися як у роботах таких вчених радянського періоду, як: Б.С. Антимонова, М.М. Богуславського, Є.П. Гаврилова, У.К. Ісханова, В.Я. Йонаса, А.І. Йориша, В.Г. Камишева, М.Н. Кузнецова, М.Н. Никитина, В.П. Рассохіна, В.А. Рассудовського, М.П. Ринга, В.О. Рясенцева, Ю.І. Свядосця, В.І. Серебровського, К.А. Флейшиць, С.А. Чернышева, В.Л. Черткова, Г. Штумпф, В.П. Шатрова, О.К. Юрченко так і у роботах вітчизняних вчених-цивілістів: Ч.Н. Азімова, О.М. Боярчук, С.Д. Волошка, В.І. Дахна, В.І. Жукова, В.М. Крижної, Ю.Г. Матвєєва, О.М. Мельник, Н.М. Мироненко, В.Л. Мусіяки, О.М. Пастухова, О.А. Підопригори, О.О. Підопригори, М.В. Селіванова, Г.В. Чурпіти, Р.Б. Шишки, О.О. Штефан, Н.Є. Яркіна та ін. Дослідженню цих проблем присвячені роботи дореволюційних російських цивілістів Г.Ф. Шершеневича та В.І. Пиленка.

Водночас питання захисту прав інтелектуальної власності не можна розглядати як чисто науково-теоретичне. Передусім воно має істотне значення для навчального процесу, особливо для правозастосовної практики, для законотворчої діяльності. Значення питань захисту наведеними факторами не обмежуються. Спірні питання захисту прав інтелектуальної власності мають загально-правове значення, тобто міжгалузеве. Усі наведені фактори, безперечно, визначають актуальність цього дисертаційного дослідження.

Захист прав інтелектуальної власності є лише однією складовою, одним із елементів системи охорони прав інтелектуальної власності. Захистові підлягає

не результат, не об'єкт творчості, а саме право на цей результат чи об'єкт. Захищається право інтелектуальної власності, а не об'єкт цієї власності.

Із розвитком науки і техніки виникають нові форми об'єктивного вираження творів, наприклад, електронна. У цьому випадку ускладнюється встановлення авторства на твір. Тому пропонується встановити обов'язок реєстрації свого права, яка носила б лише фіксаційний характер. Така реєстрація полегшувала б можливість авторові доводити своє авторство.

У підрозділі 1.2. “Основні положення чинного законодавства України про інтелектуальну власність” проаналізовано положення чинного законодавства України у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності.

Основним принципом інтелектуальної, творчої діяльності є її гуманістичне спрямування. Результати творчої діяльності, які можуть завдати шкоди людині, навколишньому середовищу є суспільно небезпечними і мають бути категорично заборонені.

Конституція України проголошує свободу інтелектуальної, творчої діяльності. Цю конституційну норму слід розуміти як свободу у межах закону. Разом з тим, чинне законодавство України про інтелектуальну власність, спеціальна література не містять визначення поняття інтелектуальної діяльності. Запропоновано, що інтелектуальну діяльність можна визначити як творчу діяльність, спрямовану на створення такого об'єкта, на досягнення такого результату, який відрізняється встановленою законом новизною, оригінальністю і певним позитивним ефектом. Це певний крок у розвитку суспільства, який характеризується певними якісними ознаками.

Як позитивну рису чинного законодавства України про інтелектуальну власність встановлено прагнення максимально наблизитися до міжнародних стандартів. Його розвиток відбувається сьогодні, здебільшого, шляхом запозичень.

Напрямами консолідації національного законодавства про інтелектуальну власність необхідно обрати положення ЦК України та спеціального законодавства. Пропонується щоб останнє було представлене Кодексом про права інтелектуальної власності, який охопить собою ті спеціальні суспільні відносини, які складаються в процесі створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, зокрема, з норм управлінського та процедурного характеру.

Істотним недоліком чинного законодавства України про інтелектуальну власність є відсутність відпрацьованого економіко-правового механізму визначення обсягу використання, порядку обчислення розміру винагороди, порядку і строків її виплати. Ця обставина істотно знижує ефективність

законодавства у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності, що відповідним чином впливає на рівень творчої активності.

Розділ 2 “Структура правовідносин, пов’язаних із здійсненням прав інтелектуальної власності” складається з трьох підрозділів, присвячених аналізу об’єктів прав інтелектуальної власності, суб’єктів відносин, що виникають у сфері інтелектуальної власності та змісту цих правовідносин.

У підрозділі 2.1. “Об’єкти прав інтелектуальної власності за чинним законодавством України” досліджуються як проблеми, що пов’язані з охороною “класичних” об’єктів прав інтелектуальної власності: літературних, художніх та інших творів, виконань, фонограм, відеограм та програм (передач) організацій мовлення, наукових відкриттів, винаходів, корисних моделей, промислових зразків, компонувань інтегральної мікросхеми, раціоналізаторських пропозицій, сортів рослин, порід тварин, комерційних найменувань, торговельної марки, географічних зазначень, комерційної таємниці, так і проблеми, пов’язані із „сучасними” об’єктами прав інтелектуальної власності, які обумовлені стрімким розвитком наукових та технічних розробок. Це, передусім, комп’ютерні програми, біотехнології. Приділено увагу створенню та поширенню об’єктів за допомогою цифрових систем поширення, репрографії, нових засобів зв’язку, домашніх аудіо- та відеозаписів, електронної торгівлі. Досліджувалася проблема відповідності доменних імен в Інтернеті, товарних знаків та об’єктів авторського права.

Специфічні особливості кожного об’єкта прав інтелектуальної власності зумовлюють певні відмінності порушень цього права. Тому загальне визначення поняття прав інтелектуальної власності не може охопити собою всіх можливих видів порушення. Стосовно кожного окремого об’єкта прав інтелектуальної власності має бути законом визначений перелік дій, які визнаються порушенням прав інтелектуальної власності. Кожна особа повинна чітко знати, які саме дії визнаються порушеннями прав інтелектуальної власності.

Інтелектуальна власність – це результат творчої діяльності, об’єктом якої є нематеріальні блага: ідеї, думки, образи, що набули об’єктивної форми. Вона указує на стан присвоєності такого результату одним суб’єктам і відчуженість іншим.

Право інтелектуальної власності – це суб’єктивне право особи на будь-який результат інтелектуальної, творчої діяльності, що набув об’єктивної форми свого вираження. Зазначене поняття може більш точно відобразити окреслене право та може сприяти ефективнішому захистові останнього у порівнянні зі ст. 418 ЦК України.

Поняття права інтелектуальної власності, визначення якого містить ст. 418 ЦК України не позбавлене певних недоліків. Далеко не всі результати інтелектуальної, творчої діяльності визнаються об'єктами прав інтелектуальної власності, як зазначається у ст. 418 ЦК України. Не можна визнати задовільною норму ст. 477 ЦК України про можливість використання компонування інтегральної мікросхеми будь-якою особою без дозволу і без оплати після спливу строку правової охорони.

ЦК України визначив лише основні засади правової охорони раціоналізаторських пропозицій, які також не всі можуть бути визнані задовільними. Суб'єктами права інтелектуальної власності на раціоналізаторські пропозиції не можуть бути усі юридичні особи, як проголошує ст. 483 ЦК України. Частина 2 ст. 481 ЦК України матеріальні об'єкти визнає об'єктами прав інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію, що суперечить ч. 1 ст. 418 ЦК України. Не є чітко визначеним момент виникнення права на раціоналізаторську пропозицію.

Слід зауважити, що визнання юридичною особою пропозиції раціоналізаторською містить у собі усі три наведені фактори: визнання пропозиції раціоналізаторською, прийняття рішення про її використання та її фактичне використання. Авторство на сорт виникає з моменту створення сорту, право авторства – з моменту державної реєстрації.

Якщо запропоноване рішення має світову новизну – це винахід, якщо не має – корисна модель. Таке розмежування чітко відрізняло б корисну модель від винаходу.

Селекційні досягнення у рослинництві і тваринництві є одним із основних напрямків інтелектуальної, творчої діяльності. Їм ЦК України також виділив чотири статті, чого явно замало. Сорти рослин, крім ЦК України, охороняються спеціальним законом про сорти рослин. Такий спеціальний закон про охорону селекційних досягнень у тваринництві фактично відсутній. Глава 42 ЦК України містить окремі неузгодженості. Із ч. 4 (6) ст. 488 ЦК України випливає, що невиключні майнові права достроково не можуть бути припинені, що не відповідає дійсності. Зазначена глава не містить норм про визнання прав інтелектуальної власності на сорти рослин, породи тварин недійсними, а також норм про право попереднього користування.

Зміст ч. 4 ст. 488 ЦК України повністю повторює зміст ч. 6 ст. 488 ЦК України. Необхідності у цьому не було ніякої. Тому в роботі пропонується ч. 6 ст. 488 ЦК України виключити.

Будь-яка особа, яка в період між втратою прав на сорт заявником або власником сорту та їх відновленням добросовісно почала використовувати цей

сорт або здійснила для цього ефективну і серйозну підготовку, має право безоплатно продовжувати таке використання.

Певні неузгодженості, прогалини, суперечливі положення містять норми ЦК України про комерційні найменування, торговельні марки, географічні зазначення.

Особливістю права інтелектуальної власності на торговельну марку є те, що суб'єктом цього права є не творець торгівельної марки, тобто не особа, яка створила знак для товарів та послуг, а особа (фізична чи юридична), на ім'я якої торговельну марку зареєстровано. Тим часом, відносини між творцем знака (позначення) і замовником законом не регулюються. Додатково слід врегулювати питання відповідності доменних імен в Інтернеті, товарних знаків, комерційних найменувань та об'єктів авторського права. Доменне ім'я як засіб індивідуалізації віртуального середовища повинно відповідати системі комерційних найменувань та торговельних знаків. При вирішенні спорів між суб'єктами прав інтелектуальної власності система реєстрації комерційних найменувань та торговельних знаків повинна мати пріоритет перед реєстрацією доменних імен.

Поняття комерційної таємниці має включати відомості, які є секретними у тому розумінні, що вони в цілому чи певною формою та сукупністю її складових є невідомими та не є легкодоступними для осіб, які зазвичай мають справи з таким видом відомостей, у зв'язку з чим мають комерційну цінність і є предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження їхньої секретності.

Суб'єктивне право на комерційну таємницю – це юридично забезпечене право особи, яка законно володіє відомостями, можливістю засекречувати їх, роблячи недоступними для широкої публіки, користуватися ними з метою отримання комерційної вигоди та вимагати, щоб треті особи утримувалися від використання незаконних методів отримання цих секретних відомостей.

Запропоновано встановити єдину дату набуття чинності майновими правами інтелектуальної власності на всі об'єкти. Такою датою має бути визначена дата видання охоронного документа – патенту чи свідоцтва. Ця дата має бути чітко зазначена в патенті (свідоцтві). У ньому ж має бути зазначена дата припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на той чи інший об'єкт у зв'язку зі спливом строку правової охорони цього об'єкта. Це дало б можливість уникнути багатьох колізій.

У підрозділі 2.2. “Суб'єкти прав інтелектуальної власності за чинним законодавством України” зроблено висновок, що особи, яким закон надає право на використання об'єкта інтелектуальної власності, що належить іншій

особі, можуть захищати своє право на використання. У таких випадках вони виступають як самостійні суб'єкти права на захист.

У законі варто було б чітко визначити належних позивачів у справах про визнання недійсними прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок.

Відповідальність у цьому випадку повинна нести Установа, працівники якої припустилися помилки при видачі патенту. Якщо будуть виявлені навмисні дії з боку заявника, то в такому разі він має відшкодувати збитки, заподіяні визнанням недійсними прав інтелектуальної власності.

Окрему групу суб'єктів права на захист складають особи як фізичні, так і юридичні, які почали використання об'єкта права інтелектуальної власності після спливу строку його правової охорони.

Якщо ЦК України строк правової охорони винаходу встановлено у 20 років (ч. 3 ст. 465 ЦК України), то зі спливом цього строку припиняють свою чинність усі майнові права – виключні й невиключні. Про це і слід було б сказати чітко і однозначно у ст. 467 ЦК України.

Разом з тим, захистові підлягає тільки чинне право. Право, що втратило чинність уже не є правом. Воно не захищається. Відповідно, на законодавчому рівні державу Україна необхідно визнати суб'єктом права інтелектуальної власності як у випадках припинення цього права достроково в інших суб'єктів, так і у випадках спливу строку його правової охорони.

У *підрозділі 2.3. “Зміст правовідносин інтелектуальної власності”* проаналізовано права та обов'язки суб'єктів прав інтелектуальної власності, процес їх реалізації, у тому числі шляхом здійснення управління інтелектуальною, творчою діяльністю та інтелектуальною власністю.

Зміст суб'єктивного права на результати інтелектуальної, творчої діяльності має залежати від виду об'єкта та певного юридичного факту чи складу. Загальний зміст прав інтелектуальної власності розкривається через такі правомочності, як володіння, користування та розпорядження. Разом із тим, ці правомочності не вичерпують всього змісту прав інтелектуальної власності.

Безперечно, що і володіння, і користування, і розпорядження об'єктами права власності і об'єктами права інтелектуальної власності мають свої специфічні особливості.

Управління інтелектуальною, творчою діяльністю та її результатами – інтелектуальною власністю – вимогам ринкової економіки в сучасних умовах відповідає не повною мірою. Істотними недоліками сучасного управління інтелектуальною діяльністю та інтелектуальною власністю в Україні є відсутність центрального органу, який відав би організацією реалізації на

державному рівні раціонального використання здобутків творчої діяльності та єдиного кодифікованого акта про інтелектуальну власність. ЦК України визначає лише основні принципи і засади правової охорони інтелектуальної власності. Численні закони України про інтелектуальну власність не створювали єдиної і цільної системи правової охорони інтелектуальної власності. Нині ці закони приводяться лише у відповідність до ЦК України.

Терміни “авторське право” і “право інтелектуальної власності на твір” в ЦК України вживаються як синоніми та однозначні за змістом.

Що стосується строків чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір, то у відповідній статті ЦК України можна було б чітко сформулювати: “Майнові права інтелектуальної власності на твір набувають чинності з моменту створення твору і припиняють свою чинність через сімдесят років після смерті автора чи останнього із співавторів. Сімдесят років відліковуються з 1 січня року, що настає за роком смерті автора чи останнього із співавторів”.

Сучасність вимагає більш чіткого і рішучого обмеження свободи творчості взагалі і у сфері авторського права, зокрема. Не можна випускати у світ твори, які розбещують молодь, підривають моральні підвалини. Виходячи з цього, в законі мають бути чітко визначені критерії оцінки поняття “достойнство твору”.

Потребує конкретизації і уточнення норми про недоторканність творів. Частина 1 ст. 439 ЦК України сформульована таким чином, що важко зрозуміти, як слід тлумачити норму – “...автор має право протидіяти будь-якому перекрученню...”, які дії можуть зашкодити честі і репутації автора. Думається, норма повинна бути сформульована таким чином: “Перекручення чи спотворення твору забороняється. Будь-яка інша зміна твору допускається лише зі згоди автора”. В сучасних умовах не слід допускати будь-яку зміну твору без згоди автора чи його правонаступника.

Видається за доцільне визначити права сторін у договорі замовлення на твір образотворчого мистецтва в законі стосовно кожного виду творів. При цьому слід надати сторонам право визначити умови договору на свій розсуд. Такий підхід набагато полегшив би вирішення спорів з приводу прав на твори образотворчого мистецтва, створені на замовлення.

Розділ 3 “Юридичні засоби захисту прав інтелектуальної власності” складається з двох підрозділів, присвячених визначенню поняття та юридичних засобів захисту прав інтелектуальної власності, визначенню видів відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності та мір захисту порушених прав інтелектуальної власності.

У підрозділ 3.1. *“Поняття та види юридичних засобів захисту”* проаналізовано порядок і основні форми захисту прав інтелектуальної власності, загальний та спеціальний порядок захисту прав інтелектуальної власності, способи цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності.

Визначено, що цивільно-правові засади захисту права інтелектуальної власності в сучасних умовах не здатні повною мірою забезпечити її захист. Компенсаційний принцип захисту цивільних прав стосовно прав інтелектуальної власності спрямований лише на відновлення порушених прав, у тому числі і майнового стану суб'єкта права інтелектуальної власності у разі його порушення, а тому потребує заміни на більш ефективний. Таким заміником може стати кратний принцип відповідальності за порушення права інтелектуальної власності, за яким розмір майнової відповідальності збільшується у два і більше разів в залежності від розміру завданих збитків та інших факторів, що мають істотне значення для обсягу відповідальності за принципом: чим більшим є розмір завданих збитків, тим більш суворою є відповідальність.

ЦК України передбачає загальні цивільно-правові способи захисту права інтелектуальної власності. Стаття 16 ЦК України містить конкретний перелік цих способів. Достойнством ЦК України у цій частині є також те, що він передбачає можливість відшкодування моральної шкоди і надає її визначення. Крім цих загальних цивільно-правових способів захисту ст. 432 ЦК передбачає спеціальні способи засоби захисту права інтелектуальної власності. Частина 1 цієї статті проголошує, що кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого права інтелектуальної власності. Суд у порядку, встановленому законом, може прийняти рішення про: застосування негайних заходів щодо запобігання порушенню права інтелектуальної власності та збереження відповідних доказів; зупинення пропуску через митний кордон України товарів, імпорту чи експорту яких здійснюється з порушенням права інтелектуальної власності; вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених або введених у цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності. Вилучення з цивільного обороту матеріалів та знарядь, які використовувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням права інтелектуальної власності; застосування одноразового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності; опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності та судового рішення щодо такого порушення.

Проаналізовано такі способи цивільно-правового захисту як визнання прав інтелектуальної власності, відновлення становища, яке існувало до

порушення права, припинення дій, які порушують право або створюють загрозу його порушення та ін.

У підрозділі 3.2. **“Відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності”** проаналізовано види відповідальності, які настають за порушення прав інтелектуальної власності: цивільно-правову, адміністративну та кримінальну відповідальність.

Визначено, що однією з причин низької ефективності захисту прав інтелектуальної власності є відсутність чіткого визначення поняття його порушення. В ЦК України та інших законах про інтелектуальну власність по-різному визначають це поняття і різними термінами. Стаття 15 ЦК України підставами цивільно-правової відповідальності визнає порушення, невизнання або оспорування цивільних прав. Стаття 431 ЦК України підставами відповідальності визнає порушення права інтелектуальної власності, у тому числі невизнання цього права чи посягання на нього.

Порушенням прав інтелектуальної власності є будь-яке заподіяння моральної (немайнової) шкоди і (або) майнових збитків суб'єкту (носію, володільцю, власнику) цього права протиправними діями, де протиправними є дії, вчинені без дозволу уповноваженої особи або всупереч закону. Щодо суті порушення слід брати до уваги: характер порушення, тобто які права порушено; масштаб порушення прав; вину порушника; збитки правоволодільця або прибуток порушника; інші факти.

Стосовно об'єктів промислової власності потребує уточнення поняття “реальні збитки”. Це поняття в такому разі має тлумачитися значно ширше, ніж знищення чи пошкодження майна. Збитки у сфері права інтелектуальної власності можуть бути завдані й іншими діями: піратством, плагіатом, ввезенням чи вивезенням з митної території України контрафактних примірників творів, виготовленням продукції за неправомірного використання об'єктів промислової власності тощо.

Посягання є одним із видів порушення права інтелектуальної власності і представляє собою спробу, підготовку, замах на вчинення цивільного правопорушення. Втім, якщо зазначене посягання, підготовка, замах або інші подібні дії не завдали моральної і (або) майнової шкоди, то вони не повинні визнаватися порушенням цивільного права, у тому числі і права інтелектуальної власності.

Сучасні технічні та інші засоби відтворення, тиражування та неправомірного використання об'єктів права інтелектуальної власності на практиці дають можливість надійно приховати доходи та інший корисний ефект їх використання порушником права. Носій права творчої, інтелектуальної власності не може зафіксувати (і відповідно, потім довести

відповідним чином) факт порушення його права. У таких випадках пропонується на рівні закону закріпити низку превентивних мір, спрямованих на недопущення таких ситуацій.

Посилення цивільно-правової відповідальності в Україні, думається, можна було б здійснити шляхом заміни компенсаційного принципу так званим кратним принципом. Кратний принцип полягає в тому, що майнова відповідальність збільшується у два і більше разів в залежності від розміру завданих збитків.

Моральна шкода – це втрати немайнового характеру, нематеріальні втрати, яких зазнає особа від неправомірних дій.

Ділова репутація – це сукупність якостей і оцінок, з якими їх носій асоціюється в очах своїх контрагентів, клієнтів, споживачів, колег по роботі, прихильників, виборців і персоніфікується серед інших суб'єктів у цій сфері. Під діловою репутацією необхідно розуміти і ті асоціації, які викликає діяльність суб'єктів права інтелектуальної діяльності у широкій громадськості, в інших осіб у державі та за її межами.

Поняття “честь”, “гідність” не можуть застосовуватись до юридичних осіб. Юридичній особі властиві ділові відносини, тому їй може належати тільки ділова репутація.

Під конфіскацією необхідно розуміти вилучення майна в державну скарбницю, тобто примусове і безоплатне вилучення у власність держави будь-якого майна, яке є власністю фізичної або юридичної особи. Вилучення ж – це примусове позбавлення власника певного майна, предметів, які можуть мати істотне значення для справи.

Проаналізовано склади правопорушень, за скоєння яких настає адміністративна та кримінальна відповідальність.

У **Висновках** викладено основні результати дисертаційного дослідження. Зазначається, що саме в процесі практичного застосування цього правового інституту реалізується конституційне право осіб на захист порушених прав інтелектуальної власності. Становлення справедливої та єдиної практики застосування чинного законодавства з питань інтелектуальної власності судами є можливим лише за умови внесення відповідних змін і доповнень до чинного законодавства, з метою усунення прогалин і протиріч, які існують.

Вперше на рівні дисертаційного дослідження крім “класичних” об'єктів права інтелектуальної власності, приділено увагу проблемам, пов'язаним зі створенням “сучасних” об'єктів права інтелектуальної власності, комп'ютерних програм, біотехнологій, веб-сайтів. Досліджено створення та поширення об'єктів за допомогою цифрових систем поширення, репрографії,

нових засобів зв'язку, домашніх аудіо- та відеозаписів, електронної торгівлі. Вперше визначено, що доменне ім'я як засіб індивідуалізації у віртуальному середовищі повинно відповідати системі комерційних найменувань та торговельних знаків. Система реєстрації комерційних найменувань та торговельних знаків повинна мати пріоритет перед реєстрацією доменних імен.

На підставі аналізу норм чинного законодавства зроблено висновок, що чинне законодавство України про інтелектуальну власність не містить поняття порушення права інтелектуальної власності, тому запропоновано авторське формулювання цього поняття.

Вперше на рівні дисертаційного дослідження запропоновано у цивільно-правовому механізмові захисту права інтелектуальної власності замість компенсаційного принципу ввести кратний, за яким розмір майнової відповідальності збільшується у два і більше разів в залежності від розміру та інших факторів за принципом: чим більшим є розмір збитків (шкоди), тим суворішою є відповідальність.

Визначено, що право на захист порушених прав інтелектуальної власності мають не тільки творці, але й інші особи, за якими закон визнає право на використання об'єкта інтелектуальної власності, що належить іншій особі. Коло суб'єктів права на захист права інтелектуальної власності є значно ширшим за коло суб'єктів права інтелектуальної власності. Крім суб'єктів права інтелектуальної власності право на захист мають також спадкоємці та інші фізичні і юридичні особи, які законом наділені правом на захист недоторканності літературних, художніх та інших творів; особи, які використовують об'єкти права інтелектуальної власності у порядку "вільного використання"; особи, які мають право попереднього використання; особи, які почали використовувати об'єкти права інтелектуальної власності, строки охорони на які сплили, та інші.

Набула подальшого розвитку та додаткового аргументування теза про те, що поняття "честь", "гідність" не можуть застосовуватися до юридичних осіб. Визначено, що, ділова репутація – це сукупність якостей і оцінок, з якими їх носій асоціюється в очах своїх контрагентів, клієнтів, споживачів, колег по роботі, прихильників, виборців і персоніфікується серед інших суб'єктів у цій сфері. Під діловою репутацією необхідно розуміти і ті асоціації, які викликає діяльність суб'єктів права інтелектуальної діяльності у широкої громадськості, в інших осіб у державі та за її межами.

В результаті аналізу норм чинного законодавства набуло подальшого розвитку положення, що вітчизняна система охорони права інтелектуальної власності знаходиться у постійному розвитку відповідно до стану та напрямку

державного становлення, в Україні існує декілька рівнів правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності: право ЄС, міжнародно-правовий та національний. Право ЄС, як автономна правова система, складається переважно з директив та регламентів. Міжнародно-правовий рівень вміщує в себе міжнародні конвенції, національний – конституційні та звичайні закони, підзаконні нормативні акти.

Додатково обґрунтовано положення про те, що відсутність визначення поняття інтелектуальної діяльності є істотним недоліком в системі захисту права інтелектуальної власності.

Набула подальшого розвитку та аргументування ідея щодо необхідності розробки та введення в дію Кодексу про права інтелектуальної власності для регулювання тих суспільних відносин, що складаються в процесі створення та використання об'єктів прав інтелектуальної власності, зокрема з норм управлінського та процедурного характеру. Його основним принципом повинно стати гуманістичне спрямування. Результати творчої діяльності, які можуть завдавати шкоди людині, навколишньому середовищу є суспільно небезпечними і мають бути категорично заборонені.

Список опублікованих автором праць за темою дисертації

1. Ришкова О.В. Спірні питання захисту інтелектуальної власності України // Адвокат. – 2003. – № 6. – С. 16-18.
2. Ришкова О.В. Право інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок як об'єкт захисту // Юридична Україна. – 2004. – № 11. – С. 50-57.
3. Ришкова О.В. Поняття і види порушень права інтелектуальної власності // Адвокат – 2005. – № 1. – С. 23-27.
4. Ришкова О.В. Право інтелектуальної власності на літературний, художній та інший твір (авторське право) як об'єкт захисту // Науковий вісник Національної академії державної податкової служби України. – 2005. – № 5 (32). – С. 165-171.
5. Ришкова О.В. Перспективи розвитку системи захисту права інтелектуальної власності // Актуальні проблеми держави і права. – 2006. – Вип. 31. – С. 127-130.
6. Ришкова О.В. Захист права інтелектуальної власності // Матеріали IV Міжнародної науково-методичної конференції “Римське право і сучасність” (19-20 травня 2006 року, м. Одеса). – Одеса, 2006. – С. 24-25.

АНОТАЦІЯ

Ришкова О.В. Захист прав інтелектуальної власності за цивільним законодавством України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес, сімейне право, міжнародне приватне право. – Одеська національна юридична академія, Одеса, 2007.

Дисертацію присвячено дослідженню актуальних питань теоретичного і правозастосовчого характеру, пов'язаних із здійсненням та захистом прав інтелектуальної власності за цивільним законодавством України.

Проаналізовано норми національного і міжнародного законодавства, судової практики, пов'язаної зі здійсненням та управлінням права інтелектуальної власності, а також розглядається місце інтелектуальної власності в соціально-правовій системі України.

Послідовно досліджуються поняття та види об'єктів прав інтелектуальної власності, правовий статус суб'єктів прав інтелектуальної власності та реалізація ними своїх прав та обов'язків. Проаналізовано здійснення управління інтелектуальною діяльністю та інтелектуальною власністю.

Визначено поняття та види юридичних засобів захисту, види відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності та міри захисту порушеного права інтелектуальної власності.

Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення цивільного законодавства України.

Ключові слова: творча діяльність, право інтелектуальної власності, майнові права, захист прав інтелектуальної власності, об'єкти права інтелектуальної власності, суб'єкти права інтелектуальної власності.

АННОТАЦИЯ

Ришкова Е.В. Защита прав интеллектуальной собственности по гражданскому законодательству Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 - гражданское право и гражданский процесс, семейное право, международное частное право. – Одесская национальная юридическая академия, Одесса, 2007.

Диссертационное исследование посвящено комплексному исследованию актуальных вопросов теоретического и правоприменительного характера, связанных с защитой прав интеллектуальной собственности в соответствии с гражданским законодательством Украины.

Исследованы нормы национального и международного законодательства, определяющие порядок правовой охраны объектов интеллектуальной собственности и реализацию прав интеллектуальной собственности. Проанализирована судебная практика, связанная с рассмотрением отдельных категорий гражданских дел, возникающих в связи с осуществлением и управлением правами интеллектуальной собственности.

Определены понятие и виды объектов прав интеллектуальной собственности, определены перспективные направления для урегулирования прав интеллектуальной собственности, возникающих в связи с созданием в обществе новых объектов интеллектуальной собственности, не закрепленных в действующем национальном законодательстве, появление которых обусловлено стремительным развитием уровня науки и техники. Проанализированы проблемы защиты прав на компьютерные программы, биотехнологии. Уделено внимание вопросам создания и распространения объектов прав интеллектуальной собственности с помощью цифровых систем связи, репрографии, новых средств связи, домашних аудио- и видеозаписей. Исследовалась проблема соответствия доменных имен в Интернете и коммерческих наименований, товарных знаков и объектов авторского права. Определено, что при разрешении споров между субъектами прав интеллектуальной собственности приоритет должна иметь дата регистрации коммерческого наименования, товарного знака, а не регистрации имени в качестве домена.

Специфические особенности каждого объекта права интеллектуальной собственности обуславливают определенные отличия нарушений этого права на отдельные объекты.

Определен круг субъектов прав интеллектуальной собственности, а также исследовано содержание правоотношений, связанных с реализацией прав интеллектуальной собственности. Проанализировано осуществление управления интеллектуальной собственностью и интеллектуальной деятельностью.

Определены понятие и виды юридических средств защиты прав интеллектуальной собственности, определены виды ответственности за нарушение прав интеллектуальной собственности в соответствии с действующим законодательством Украины.

В выводах сформулированы наиболее существенные положения, полученные в результате диссертационного исследования, внесены предложения по усовершенствованию законодательства.

Ключевые слова: творческая деятельность, право интеллектуальной собственности, имущественные права, защита прав интеллектуальной

собственности, объекты права интеллектуальной собственности, субъекты права интеллектуальной собственности.

ANNOTATION

Ryshkova E. V. Defence of the intellectual property right under the civil law of Ukraine. – Manuscript.

The Dissertation for Candidate of Science Degree in Specialty 12.00.03 – Civil Law and Civil Procedure, Family Law, International Private Law. – Odessa National Academy of Law, Odessa, 2007.

The Dissertation is devoted to the research of actual theoretical and Law in force character matters, connected with intellectual property rights defence under the Civil Law of Ukraine. The Dissertation consists of three chapters.

The first chapter contains the analysis of norms of national and international legislation, court practice, connected with the intellectual property rights implementation and management. The intellectual property in social – Law system of Ukraine is analysed.

The second chapter gives the detailet research of the questions of the intellectual property rights as the defence object.

The third chapter highlights the defence of the intellectual property rights by the Civil Law of Ukraine.

Key words: creative activity, the intellectual property rights, property law, intellectual property rights defence, intellectual property rights object, intellectual property rights subjects.